

Кәзриә ҒӘЗИЗОВА,
Милли йәштәр театрының әзәби бүлек мөдире

Йылдар, йылдар... Канатлы кош кеңек үтеп кенә торалар. Әле яңы ғына күренекле режиссер, С.Юлаев исемендәге дәүләт премияһы лауреаты, Рәсәйҙең һәм Башҡортостандың атказанған мәзәниәт хеҙмәткәре, профессор, мәрхүм Ғабдулла ағай Ғиләжев республикабыҙҙа Йәш тамашасылар театры асыу хыялы менән янып йәшәй ине. Хыялы тормошҡа ашты уның — башкалабыҙҙың Ленин урамында Йәш тамашасылар театры асылды, унда урыс һәм башҡорт төркөмдәре ойошторолдо. Хәҙер инде Милли йәштәр театры тип аталған был һәләтле коллективтың үз йөзө, үз спектаклдәре, үз геройҙары, үз тамашасыһы бар.

Ошо театрҙа канат нығыткан һәм сәхнә күренә күтәрелгән һәләтле актёрҙар Р.Карабулатов, С.Буранбаева, Р.Бабич, О.Мусина һ.б. менән бергә сәхнәгә аяҡ баһкан йәштәр байтаҡ бында. Бөгөнгө әңгәмәсем шуларҙың береһе.

СӘХНӘ КҮТӨҒҮ КИҒҮ БҮЛҘҘЫҒИ

— Мин һакмар кызы — Ирәндек тауҙарына үрмәләп, урмандарында еләк-емеш йыйып, һакмарында һыу төшөп, ялан аяҡ ялан-кырҙарын гизеп үскән Баймак кызымын. Бала сағым бына ошо гүзәл ерҙә үтһә, үсмер сағым тәбиғәттең хозурлығы менән һис калышмаһ Көйөргәҙе ерҙәрендә күкрәп үттә. Быныһы инде әсәйемдең тыуған яғы. Улар бер-береһен тыуған яктарында йәшәүҙән мәхрүм итмәй, Баймак, Көйөргәҙе яктарында гүмер иттеләр зә Сибайға әйләнеп кайттылар, — тип шаяртып һүз башланы миңә әңгәмәсем — Милли йәштәр театры актрисаһы Зифа Дәүләтбаева.

Тәбиғәткә, гөмүмән бар донъяға гашик, нескә күңелле, тура һүзле, исе ме есеменә тура килеп торған Зифа һылыуы мин институтта укыған йыл-

дарынан ук беләм. Тәү тапкыр мин уны институт сәхнәһендә М.Кәримдең «Ай тотолған төндө» спектаклендә Тәңкәбикә ролендә күрҙем, һығылып торған һомғол буйлы, сибәр, зирәк акылы, ирҙәрсә каты характерлы Байбисә ине ул. Шул сакта мин: йәш кенә кыз бала, кайһылай бай образ тыузырған, өмөтлә актриса булмаксы, тип карап ултырғайным. Йылдар үттә, безҙең юлдарыбыҙ һуңыраҡ Милли йәштәр театрында киҒеште. Бына бөгөн мин Зифа һылыу менән булған әңгәмәмде журнал укыусыларға еткермәксемен.

Һәр сабый кеүек мин дә бәләкәйҙән «әртис» булырға хыялландым, —тип һүзән дауам иттә ул. — Беренсе синыфта укығанда «Заһизә» бейеүе менән район күләмендә үзғарылған

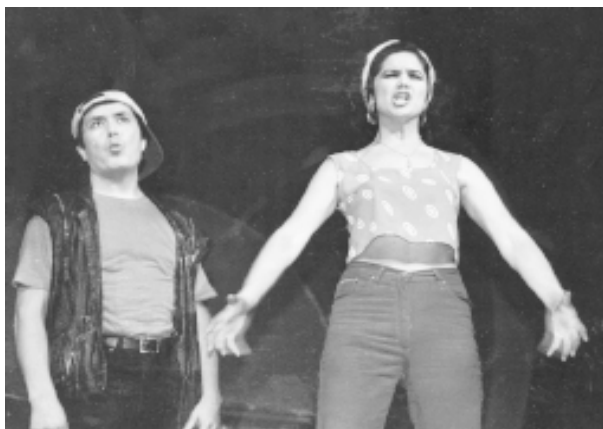
смотрза катнашып, бүлэк алып кайткайным. Был бейеүзе ул сакта миңэ эсәйем өйрәткәйне. Ә институтка килгәс иң яраткан укытыусым Тамара Шәһит кызы Хозайбирзина уны профессиональ кимәлдә сәхнәгә куйзы. Мин уны әле лә яратып, иң кәзерле комаркы итеп бейейем.

Урта мәктәпте тамамлагансы мин сәхнәнән төшмәнем, һәр концертта, бөтә спектаклдәрзә катнаша инем. Атайым, әлбиттә мине артистка итеп түгел, ә үз-зәренең юлын дауам итеүсә укытыусы итеп күрә ине. Был уның иң изге теләге булгандыр, әммә мине сәхнә үзенә ныгырак тартты.

«Бирәһе килгән колона, сыгарып куйыр юлына», тигәндәй һөнәр һайлаган көндәрзәң берендә ауылга Өфөнән артистар килеп төштө. Мин ул вакытта клубта художество етәксәһе вазиһаһын үтәй инем. Килгән артистар менән аралашып һөйләшеү мөмкинселеге егерлек: Бер ағай (ул Салауат Итбаев булып сыкты)

— Һылыу, һин ниңә безгә укырға килмәйһең? Фактураң бар, быйыла какрас сәңгәт институтының актерзәр бүлегенә студенттар йыялар, — тине. Ағайзың ошо һүззәре миңең өсөн этәргес көс булгандыр күрәһең. Мин, үземде алда һиндәй һынаузәр көткәнән дә уйлап тормай, Өфөгә остом. Имтихандар башланды. Комиссия зур. Матур-матур алайзәр, усал ағайзәр ултыра һымак өстәл артында. Өс турза имтихандар тапшырып, сәңгәт институты талиптары булып киттек. Теге мин курккан ағай, һуңынан миңең иң яраткан укытыусым, етәкләп сәхнәгә сыгарған режиссерым Ғабдулла Ғабдрахман улы Ғиләжев ине. Укытыусыларыбыз арзаклы шәхестәр, талант эйәләре Ғ.Ғиләжев, Т.Хозайбирзина, Г.Мөбәрәкова, С.Кусимова, О.Ханов, А.Дыбалар булганга мин үземде сикһез бәхетле һанайым. Мин уларга бөтә курсташтарым исеменән оло рәхмәтемде еткерәм.

Безең группа асыласак йәш тамашасылар театры өсөн махсус тупланган төркөм ине. Безең бәхеттәндер, күрәһең, шул ук йылды театр асылып, без уның беренсе жарлуғастары бул-

*Н.Ғәйетбай «Ауылга кыззәр килде»
Нурания — Зифа Дәүләтбаева
Әхтәм — Нәғим Нурғәлин*

дык. Ул сактағы беззәге өмөт, дәрт, дарман сикһез ине. Икенсенән, театрза беззең таяныстарыбыз, танылған актерзәр Әхтәм Әбүшахманов, Роза Каримова, Сәүиә Сираева, Олег Хановтар эшләй башланы. Без улар менән бер рәттән ижад юлын башланьк Танылған режиссерзәр Ғ.Ғиләжев, Р.Әйүпов, Б.Манджиев, Й.Әбсәләмовалар бер-бер артыла классик һәм хәзерге заман драматургияһын бик уңышлы сәхнәләштерә башланы.

Миңең беренсе родем урыс труппаһында (беззең театрза урыс һәм башкорт труппалары эшләй) Я.Гловацкийзың «Замарашка»һында атай роле булды. Вакиға катын-кыззәр колонияһында бара, шуға күрә бөтә ролдәрзә лә улар үззәре башкара. Икенсе зур родем М.Буранғоловтың «Йзүкәй менән Моразым»һында Палапан роле. Мин, әле генә институт эскәмйәһенән килгән кыз, күренекле актриса Роза Кәримова менән бер ролде уйнайым. Әлбиттә, бер аз куркыта, ә икенсе яктан был миңең өсөн үзе оло бер мәктәп булды. Тырышып-тырмашып эсә образын өйрәндем, образдың асылына үтеп инергә тырыштым... Хәзер мин уны бөтөнләй икенсе төрлө уйнар инем, үзе эсә булған кеше күзлегәнән карар инем мин уға.

— Зифа, театр репертуарында балалар өсөн әкиәттәр күп урын биләй. Һин был жанрға, һомүмән кескәйзәр өсөн эшләнгән спектаклдәргә һисек карайһың?

— Бер һиндәй айырма ла күрмәйем. Тик бында үзеңә талапсан-

лык тагы ла арта, балаларзы алдап булмай. Улар ялганды гәфү итмәй. Өлкән тамашасыларыбыз: «Ярай донъяла ундай хәлдәр зә булалыр, — тип, «шымартырга» тырышһа, кескәйзәрзән уны көтмә...

Ниндәй генә роль булыуына карамастан, бәләкәйме ул, зурмы, әкиәтме, йә булмаһа башка драматургия жанрымы, үзем эшләгән образдың язмышы, холко, тәбиғәте, йәшәйеше, әсәр сәхнәгә сыжкансы ғына түгел, уйналыу дәүерендә лә миңә һис тынғылык бирмәй. Родемде эшләп бөттөм, инде бер ни зә өстәйһе, эзләйһе юк, тигән актер юктыр ул. Эзләнеүзәр, йокоһоз төндәрзең емеше тамашаһа барып етеүе — актер өсөн иң зур ижади бәхет шулдыр, моғайын. Һәр уйнаған родем миңең иң кәзерле, иң яраткан персонаждарым булып кала. Иң китерлек һәйбәтме улар, йә булмаһа, кире яктары, насарлыктары менән дан алған кешеләрме, — улар миңеке, балам кеүек якындар. Т.Миңнуллиндың «Ауыл эте Акбай»ында Тәмлетатамак бесәй (уның образына тап килерлек характерзы байтак эзләргә тура килде), Ф.Бүләковтың «Кәһәр һужкан мөхәббәт»ендә — Розалиә, Ә.Атнабаевтың «Мөхәббәт тураһында йыр»ында — Дилбәр, Ф.Кәйүмовтың «Һинд кызы»нда — Мәмдүзә, Н.Островскийың «Төшөмлө урын»ында — Юленька, М.Кәримовтың «Кыз урлау»ында — Сабира карсык, И.Әлмөхәмәтовтың «Хикмәтендә һинең көзрәтең» мистик драмаһында — Нураһия — бына улар миңең иң яқын геройҙарым. Уларзың һәр береһендә мин күпмелер кимәлдә үземде лә күрәм. Режиссерҙарыбыз менән дәтик һөйөнөргә генә тура килә. Азат Нәзерғолов, Байрас Ибраһимовтар үззәренә генә хас режиссерлык алымдары менән өр-яңы төрлө жанрҙағы спектаклдәрзе сәхнәләштерелде. Төрөк драматургы Рефик Эрдурандың Байрас Надым улы сәхнәгә куйған «Бүләк» спектакле Мәскәүзә узғарылған хәзерге заман драматургия һәм театрҙарзы Рәсәй, Төркиә фестивалендә уңыш қазанды һәм

Төркиәгә сақырыу алып қайтты. Был әсәрзе мин ауыр йәшәйештән арып, бәхетле, бай тормош тураһында хыялланған, теләгенә ирешкәс кенә «ярык ялғаш» яһында ултырып қалған һауа образын башқарзым. Ә Азат Әхмәзуллович куйған «Хикмәтендә һинең көзрәтең» мистик драмаһында (әйткәндәй, был жанр беззең театрҙа беренсе тапқыр донъя күрзе), зур бәхеткә, оло мөхәбәткә ынтылыуысы Зәбирә ролен башқарам.

—Һәр актерзың, гөмүмән, һәр кемдең үз кумиры була. Һинең яратқан актерҙарың кемдер?

—Миңең бәләкәйзән, китап, журнал, телевизор аша күреп яратқан, табынған актерҙарым: Арыслан Мөбәрәков, Фәзим Тукаев, Рәғизә Янбулатова, Зәйтүнә Бикбулатовалар булды, һуңғарак үззәрен сәхнәлә күреп гашик булғандарзан Нурия Ирсәева, Асия Нафикова, Гөлли Мөбәрәкова һ.б. Бергә эшләргә тура килгән Роза Кәримова, Сәүиә Сираева апайҙарзың оҫталығына һокланам. Улар миңең укытыусыларым, күп яқлап үрнәк алырлык шәхестәр.

— Зифа, үзең эшләгән театр хақында ни әйтер иңең?

— Театрыбыз йәштәр театры булғанлыктан, гел йәштәрзән тора. Әле иң оло быуын артистары булып бына без қалдык. Труппабыз берзәм, һәр сак бер-береһенә ярзам қулы һузырға әзер, бер бөтөн ижади төркөм. Театр, сәнгәт донъяһы, миңеңсә, ниндәйзер йәнле нимәнә хәтерләткән, туктауһыз хәрәкәт итеүсе изге бер донъя ул. Беззең театр йәше буйынса ла иң йәш театр бит әле. Уға ун ғына йәш. Ул ысынаап та әле сабый йәшенән сығып барған үсмерзәй үсеш осорон кисерә. Әммә беззең «үсмер» театрыбыззы Республикабызға ғына түгел, Мәскәү, Қазан, Алма-Ата, Санкт-Петербург тамашасылары ла яқшы белә, ярата, көтөп ала. Шулай булғас, безгә уның бәсен төшөрмәй, яңынан-яңы спектаклдәр сәхнәләштерергә, тамашасылар күңеленә хуш килерзәй образдар ижад итергә генә кала.

Әйткәнең алдыңа килһен, Зифа. Яңы, бай образдар тызузырға яҙһын һиңә.

